

Այս արտասուտն սկստ 'ի յերես
Ի զսէր ելի 'ի խնդիր քեզ :
Ողջն քեզ ողջն
Վարդ իմ փափկասուն : և այլն :

Այս արդ փթթին անգրէն նորոգ
Մահաթըմը իր բնութեան 'ի գոգ ,
Զերդ 'ի շիրմէն ակնկալեաց՝
Յոյս նոր փայլէ բոց սլաց առ սլաց :
Եւ 'ի թերթից քոց խնկաւետ
Սիրո չոք հանուրս կենաց աւետ :
Ողջն քեզ ողջն
Վարդ իմ փափկասուն : և այլն :

Ո՛վ կուսագեղ ճակատուց զարդ
Բոսորանիայլ շքեղդ իմ վարդ :
Որ մանկութեան աւուրց 'ի յուշ
Զօրութեա զուշ մեր եւ զուրուշ ,
Ո՛վ զքո տեսեալ քեզ լուսաթոյր
Զերդնուցու զքեզ երկնից համարյր :
Ողջն քեզ ողջն
Վարդ իմ փափկասուն : և այլն :

Խնկոյդ 'ի բոյր խոնաւաթեւ
Զմայլեալք 'ի յամպս թռչեմք թեթեւ ,
Խաղալ պարել յահուր 'ի թինդ
Եթերական զգացմանց 'ի խնդ :
Մերթ վերամբարձ մինչեւ յաստեղս
Մոռանամք բնաւ զառարտորես :
Ողջն քեզ ողջն
Վարդ իմ փափկասուն : և այլն :

Սրտան 'ի դէտ քո սաղարթուն
Եկեալ ընդ այգըս վաղարթուն ,
Սիրտաննիկ քաղցրախորթակ
Գեղգեղանաց իւր 'ի նըւագ՝
Համատարածն աղբէ բնութեան
Արայ միշինս հառաւաճայն :
Ողջն քեզ ողջն
Վարդ իմ փափկասուն : և այլն :

Այլ զու առոյգ տխոյ հանգոյն
Մալ ծալ ծիւրեալ ծնգիս անդոյն :
Եւ մասնանիշ մեղ ոխերիմ
Զառ ոտս յերեսն առնես շիրիմ :
Քեզ ցայգ մի մայր՝ տիւ մի գահիճ՝
Եւ կեանքդ իսկ բնաւ՝ ծաղր եւ քրքիւ . . .
Ողջն քեզ ողջն
Վարդ իմ փափկասուն
Ո՛վ ծին ծիրանի
Կուսին գարնայնի :

Աւետիս Կարապետեան :

ՄԱՍԻՆՈՒՆ

ՄԱՍԻՆՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Զ. Զգացումն .

(Շարունակութիւն և վերջ : աես թիւ 4 :)

3. — ՀՈՏՈՏԵԼԻԻՔ. — Հոտոտեղեաց ըզ-
գայարանը կը ծառայէ զգայնել մեզ
արտաքին մարմնոց մասնաւոր մի յատ-
կութիւնն՝ Հոգի, զոր ուրիշ զգայարա-
նաց միջոցաւ կարելի չէ իմանալ : Հո-
տերը՝ հոտոտելի մարմիններէն ար-
ձակուած յանհունս փոքր շամանթաղ-
ներ են օդի մէջ շոգւոյ նման տարա-
ծուած : Ամեն մարմին հաւասարա-
պէս չունի այս յատկութիւնը , այլ
այնչափ աւելի զգալի կ'ըլլայ հոտը ,
որչափ առատ ըլլան մարմնէ մ' արձա-
կուած շամանթաղները , որք մթնոլոր-
տին միջոցաւ հասնելով սոյն զգայու-
թեան յատուկ եղած գործարանը ,
այն տեղ տարածուած ջրերուն հաղոր-
դութեամբ ըղեղին վրայ կը ներգոր-
ծեն , որով և կը կատարուի Հոտառու-
թիւնը : Սոյն զգայարանը ճակատի ոս-
կորէն վար Ռնգաց խողովն է , որ ար-
մատի կողմը ոսկրային և արտաքին ծա-
րը աճառուտ մասերէ կը բաղկանայ ,
ու մէջ տեղէն ուղիղ դիրքով անջա-
տուելով երկու անցքեր կը ներկայա-
ցնէ մթնոլորտը եւ նորա մէջ գըտ-
նուած հոտաւոր շամանթաղները ըն-
դունելու համար , իր ձեւը առաւել
կամ'նուազ եռանկիւնի է . ներքին մա-
կերեւոյթը կը սլատի մաղասաւոր թա-
ղանթով մը , որ բաղմաթիւ մանր ու-
ռեցքներով թաւշանման երեւոյթ մ'
ունի , և մանրագէտով նայուելու ըլ-
լայ մշտաշարժ մազմոլակներով սլա-
տուած կ'երեւի : Վերջապէս բաղմա-
թիւ ջրեր ըստ ամենայնի զգայուն կը

գործեն զայն, մանաւանդ վերի կողմերը, դէպ ուր կ'առաջնորդուի բնականաւորօրէն : Որչափ քթին ներքին մակերեւոյթը բնորոշակ և թաշուած ըլլայ, այնչափ հոտառութիւնը սուր կ'ըլլայ և փոխադարձաբար :

4. — ՏԵՍԱՆԵԼԻՔ. — Արտաքին առարկաներու ձեւը, գոյնը, մեծութիւնը և այլն. առանց մեր մարմնոյն հետ շօշափուելու, լուսոյ միջոցաւ տեսանելաց գործարանին մէջ տարածուած ջրերուն հասնելով, անոնց հաղորդութեամբ Ըզեզին վրայ կը տպաւորուի, որ տեսն մարդ կը զգայ. ահա այս զգայութիւնը կը կոչուի Տեսութիւն : Տեսութեան զգայարանը Աչքերն են, ճակատի վարի դին և Ռընգաց երկու կողմերը զետեղուած : Բայց տեսութեան բուն գործարանը աչաց գնտակներն են, որք կըր, առջեւի կողմը աւելի ուռած և առաւել կամ նուազ խոնաւցած, գրեթէ 25 հազարորդամէթ տրամագծով և երեք մաշկերով վրայէ վրայ պատուած են : Արտաքին մաշկը կարծր, ճերմակ դունով և նուրբ մանրաթելներով է, որ երկու կողմէն անցքեր ունի, ներքին կողմէն անթելներու և ջրերու համար, իսկ առջեւի կողմէն արտաքին հաղորդակցութեան համար : Ասոր ներքեւն է երկրորդ անթելից մաշկը, մթապոյն նիւթով մը օծուած. իսկ երրորդը ջրալից ցանցակերպ մաշկն է, որ նոյն իսկ տեսութեան ջրերուն տարածուելէն կը կազմուի : Աչաց առջեւի կողմը, ինչպէս արտաքուստ կը տեսնուի, կը գտնուի նախ թափանցիկ եղջերեան մաշկը, որ ժամացուցի ապակւոյ նման, գնտակի ուրիշ մասերէն աւելի դուրս ցցուած է. սորա ներքին կողմը սակաւ ինչ հեռու մաշկէ անջրպետ մի կայ, Ծիածան ըստուած, որ զանազան անձանց քով տարբեր

գոյներով կ'ըլլայ : Ծիածանի կեդրոնը ծակ մ' ունի, որ Բիբ կը կոչուի. աւտոր ետեւի դին հաստատուած է Սառնակերպը, որ թափանցիկ ոսպնածեւ և խիստ նուրբ փամփշտի մէջ հաւաքուած խոնաւահիւթ մ' է, նոյնակերպն խաւերէ բաղկացած, որոց խաւտութիւնը կ'աճի եզրներէն դէպ ՚ի կեդրոնը և իւրաքանչիւր խաւերը ճառագայթաձեւ մանրաթելներով լեցուած են : Սառնակերպը՝ առջեւի և ետեւի կողմէն կորացած դիտակի ոսպնածեւերուն նմանութիւնը ունի, և քանի որ հասակը յառաջանայ ՚ի ծերութիւն, սորա մակերեւոյթները կը տափակնան եւ տեսութեան դորութիւնը կը նուազի : Սոյն մաշկերէն ծածկոյթներուն մէջ կը գտնուին տեսութեան գործարանը կատարելագործող երեք խոնաւահիւթերը՝ Զրէլէն, Սառնորակ և Ապակերէն : Զրէլէն խոնաւահիւթը Սառնակերպի և եղջերեան մաշկի մէջ տեղ գտնուած միջոցը կը լեցնէ Ծիածանի առջեւի եւ ետեւի կողմը : Սառնորակ խոնաւահիւթը, սառնակերպի փամփշտին մէջ ամփոփուած խաւ ՚ի խաւ նիւթն է. իսկ Ապակերէն խոնաւահիւթը դողող և թափանցիկ զանգուած մ' է, որ աչքին ներքին կողմը, այսինքն, Սառնակերպին եւ Յանցակերպ մաշկին մէջ տեղ գտնուած միջոցը կը լեցնէ :

Ամեն արտաքին առարկաները լուսոյ միջոցաւ միայն մեզ տեսանելի կըրնան ըլլալ : Այս առարկայից մէն մի կէտերուն վրայ արեգակէն հասած լուսոյ շառաւիղները առարկաներու խտութեան համեմատ կ'անդրադառնան զանազան ուղղութեամբ : Երբ սոյն լուսոյ անդրադարձեալ շառաւիղները հասնին մեր աչաց, նախ աչոց սպիտակուցին կամ եղջերեան մաշկի կորնթարթ մակերեւութին կը հասն

դիպին, ուր նոյնպէս ստիպւել ինչ մասն
անդրադառնալէն յետոյ, մնացեալը
Թափանցելով կը բեկբեկի (1), և Բիրէն
անցնելով, ասպնածեւ Սառնակերպին
վրայ խաչածեւ զերար կտրելով կը ցը-
րուին, բայց նուազ, վասն զի ներքին
առարկային խոնաւահիւթը կ'արգիլէ
ցրուումը. այս կերպով արտաքին ա-
ռարկայի ամեն կետերէն հասած շա-
ռաւիղները հակառակ դիրքով աչաց
գնտակներու ներքին կողմը ջղալից թա-
ղանթին վրայ կը ձեւացնեն նոյն ա-
ռարկայի պատկերը ճշդութեամբ բայց
գլխիվայր (2), վասն զի առարկայի վա-
րի կողմէն ելած շառաւիղները 'ի վեր-
իսկ վերի կողմէն ելածները 'ի վայր կը
վերջանան: Այս կազմուած պատկե-
րը ջղերուն հաղորդութեամբ Ըղեղին
վրայ տպաւորուելով, մարդ կը զգայ
նոյն առարկայի ձեւը, գոյնը, մեծու-
թիւնը և այլն. եւ այսպէս սքանչելի
կերպով կը կատարուի Տէտ-Ռիւնը:

Աչաց վերոգրեալ ներքին մասերէն
զատ, արտաքուստ սոյն զգայարանը

(1) — Տեսաբանութեան օրինաց համեմատ Լու-
սոյ շառաւիղները համանիւթ միջոցին մէջ ուղիղ
գծով կը տիւնին կերկարին. երբ այս շառաւիղ-
ները ուղղահայեաց դիրքով խնան Թափանցիկ մար-
մնոյ մը վրայ, մի և նոյն ուղղութեամբ կ'անցնին
անոր մէջէն, շարունակելով իրենց ընթացքը. բայց
երբ խոտոր կերպով կ'յնան, նոյն մարմնոյ խոտու-
թեան համեմատ, մաս մը անդրադառնալէն յետոյ,
մնացեալը կը Թափանցէ առաւել կամ նուազ կեր-
պով իւր ուղղութիւնը փոխելով. այս երեւոյթը
կը կոչուի Բեկեկումն Լուսոյ:

(2) — Բազմաթիւ փորձերով ասացուցուած է,
որ արտաքին առարկայք գլխիվայր կը նկարուին ա-
չաց ցանցակերպ Թաղանթին վրայ: Բայց ինչպէս
անզգայի կ'ըլլան մեղ: Որովհետեւ առարկային մէն
մի կէտը առանձինն ներգործելով Թաղանթին վրայ
կը զգացունեն և կ'ըմբռնուին լուսոյ շառաւիղնե-
րուն հասած ուղղութեամբ, որով և մեք վերին
կողմը կը տեսնեմք այն կէտը, որ անկման շառա-
ւիղներով կը ներգործուի, և վարի կողմը այն մա-
սերը, որք բարձրացող շառաւիղներու միջոցաւ կը
տպաւորուին: այսպէս դարձեալ առարկայն իւր
ուղիղ ղրկոյ մէջ կը տեսնուի:

կատարելագործող և պաշտպանող մա-
սեր եւս կը գտնուին: Աչաց գնտակ-
ները, ինչպէս ըսինք, Ակնակապիճք
ըսուած խոռոչներու մէջ հաստա-
տուած են, որք իւղղային զանգուած-
ներով պատուելով կակուղ յենարան
կրնծայեն աչաց, որպէս զի կարենան
գիւրաւ եւ անվնաս զանազան կողմ-
շարժիլ: Աչաց շարժումը ջղերուն ներ-
գործութեամբ և մկանանց գրգռմամբ
կը կատարուի: Մկանուկըրը վեց հատ
են, մի ծայրով Ակնակապիճի օսկերաց
և միւսսովն աչաց գնտակներուն հետ
միացած. ասոնցմէ չորս հատը ուղղա-
ձիւք դիրքով են և աչքը վեր 'ի վայր
շարժելու, իսկ միւս երկուքը կողմնա-
կան, որք գնտակները ուղղահայեաց
դիրքի մէջ դարձնելու կը ծառայեն:
Երբ վերի կամ վարի մկանուկներէն
մին կարճ ըլլայ, աչաց գնտակը իւր
ուղղութենէն շեղած կը մնայ, և կ'ը-
սուի Շիւ:

Առջեւի կողմէն աչքերը պաշտ-
պանուած են Յօնիւրով, Կոպիւրով, Արդե-
անոնիւրով և Արգաստաւով:

Յօնիւրը՝ ճակատի ստորուոր հորիզո-
նական դիրքով մտնել կազմուած եւ
մազերով ու շարժիչ մկանուկներով են:
Ասոնց պաշտանն է ճակատէն հոսող
քրտիկները արգիլել, որ աչաց վրայ չը
հոսի. նոյնպէս լուսոյ սաստիկ աղդե-
ցութիւնը չափաւորել երբ վերէն
կուգայ:

Կոպիւրը՝ երկուքական հատ աչաց
վերի և վարի կողմերը կը գտնուին,
որք գնտակներուն ձեւոյն յարմար կը
րութեամբ զանոնք կը պատեն կը ծած-
կեն: Ասոնք կրճիկային բարակ թիթե-
ղով կազմուած են. եւ արտաքուստ
մարմնոյն մտնելն շարունակութեամբ
կը պատին որ այս մասերուն վրայ ա-
ւելի փափուկ, նուրբ և կէս-Թափան-
ցիկ է. իսկ ներքին մակերեւոյթը մա-

ղատաւոր թաղանթով, որ աչաց գըն-
տակները կը շօշափէ : Ասոնց ծայրերը
գտնուած ծակափքներու մէջ մասնա-
ւոր հեղանիւթ մը կը ժողվուի, որ
կոպերուն ներքին երեսը խոնաւ պա-
հելու կը ծառայէ . այս հեղանիւթը
Բիթ կը կոչուի, որ երբ չորնալու ը-
լայ, ինչպէս սովորաբար քնէն վերջը
կը պատահի, կոպերուն եզրները կը
տեսնուի գեղնկէկ գունով : Կոպերուն
պաշտօնն է, արգելել ընթերցանալու
ատեն . իսկ արթնութեան ժամանակ
շարունակ խփուելով միմիայն տեսու-
թեան հարկաւոր քանակութեամբ լո-
սը ներս թողուլ, որպէս զի լուսոյ
սաստիւթեամբ ջղային թաղանթը չը
վնասի, կը պահպանեն նաեւ աչքերը
օդոյ մէջ գտնուած մարմնոց ընդհա-
րումէն : Ասոնց եղըները կը գտնուին
կարգ մը մազեր, Արբէ-անոնք ըսուած,
որք կոպերուն գոցուած ատենը իրա-
րու մէջ անցնելով կը պահպանեն և
աչքին վայելութիւն մը կը տան : Ար-
բէ-անոնք, որ անգոյն կամ նուազ գեղ-
նագոյն հեղուկ մ'է, կը բաղկանայ
ջրէ և 4 առ 100 Նատրոնէ, կրի լու-
սածնուտէ և իւրնիքէ . կը կազմուի բա-
ւական մեծկակ գեղձի մը մէջ, որ ա-
չաց վերի կողմը կը գտնուի, ուրկէ
վեց կամ եօթը խողովակներու միջո-
ցաւ աչաց վերի կոպերուն մէջ կը հո-
սի և սպիտակուցը թանալով կը լուսոյ
ու միշտ խոնաւ, փայլուն և թափան-
ցիկ կը պահէ . մինչդեռ հակառակ
պարագայի մէջ, ինչպէս մահուան ժա-
մանակ, սպիտակուցը բոլորովին իւր
փայլը և թափանցիկութիւնը կը կորսն-
ցնէ : Կոպերուն մէջ հասնող արտա-
սուքը մասամբ մի շոգիանալով մնա-
ցածը մասնաւոր անցքերով քթին մէջ
կ'անցնի . բայց երբ աչքը գրգռի կամ
միտքը զանազան զգացումներով զբա-
ղի, արտասուքը այնչափ առատ կը

գոյանայ, որ չը կարենալով բոլորովին
քթին մէջ անցնիլ, կոպերուն եզրնե-
րէն երեսն 'ի վար կը վազէ :

5. — ԼՍԵԼԻՔ. — Լսողութիւնը կը
զգացնէ մեզ արտաքին առարկաներու
վրայ որ և է պատճառաւ գոյացած
ձայնը : Սոյն զգացութեան գործարա-
նը Ականջներն են գլխոյն երկու կող-
մերը հաստատուած : Ականջները ե-
րեք մասերէ կը բաղկանան, որք են,
Արբէ-անոնք, Միջին և Ներքին մասու-
նք :

Արտաքին մասին մէջն են Ականջաց
պարկաւորը և Խողովակը : Տաղաւարը ձա-
գարածե զրօսի դին տարածուած կըռճ-
կէ և նետրդէ կազմուած է, դիւրա-
կոր, ձգտկան և զանազան ծալքերով
կամ ափսոսներով, որոյ պաշտօնն է օ-
դին միջոցաւ հասած ձայնը ամփոփել :
Խողովակը անմիջապէս տաղաւարէն
սկսելով դէպ 'ի ներս կ'երկարի մինչեւ
միջին ականջը, սորա երեսը պատող
մօրթին և մազմուկներուն վրայ կը
գոյանայ ականջաց գիղնագոյն և գառ-
նահամ աղտը, որ ձձիներուն ներս
մտնելը կ'արգիլէ . սորա պաշտօնն է
տաղաւարին մէջ ամփոփուած ձայնը
ականջաց միջին մասը առաջնորդել :

Միջին մասին մէջ են Յնդուղը,
Թմբուկը եւ ասոնց Փոքր խաւերը : Յըն-
ցուղը խողովակէն անմիջապէս յետոյ
լայն և կարճ գլանաձեւ է, որոյ դէպ
'ի արտաքին կողմը եղած ծայրը թըմ-
բուկի նման, Տ կամ Գ հազարորդա-
մէթր տրամագիծ ունեցող նուրբ և
թափանցիկ մաշկով մը փակուած է .
իսկ ներքին ծայրը երկու ծակեր ունի,
որք նոյնպէս մաշկով գոցուած են,
այնպէս որ թմբկի մը ձեւ կը ներկա-
յացնեն : Թմբկին մէջ կարգաւ շա-
րուած են չորս հատ փոքրիկ և շա-
րական օսկորներ, որք իրենց ձեւոյն
նկատմամբ կը կոչուին՝ Ուռն, Սալ,
Ոսկայի-Ասպարտն : Ձայնի թրթրում-

ները առաջին թաղանթին վրայ հասնելով, որ ամենափոքր շարժման զգացումն է, անոր միջոցաւ այս ոսկերաց կը հասնի, որք թմբուկին մէջ աւելի կը շատցնեն զայն և մէկ մէկու հաղորդելով, վերջին մաշկերուն կը հասցընեն: Միջին մասի վարի կողմէն Փռշածեւ անցք մը երկարած է մինչեւ Որկորի ետեւի կողմը, Եւթաթան Փռ կը կոչուի. ասոր միջոցաւ Ցնցուղի մէջ գտնուած օդը կը նորոգի և միշտ արտաքին օդոյ վիճակը կը ստանայ:

Ներքին Ախանջը կամ Բախլը երեք մասերէ կը բաղկանայ, որք են, Գաւիթ, Խղունջն և Կիսաբողբաջիկանցի: Գաւիթը եռանկիւնաձեւ խողով մ'է Ցնցուղին հետ հաղորդակցուած: Ասոր վերի եւ վարի կողմերէն կ'ելան Բողբաջիկաձեւ անցքերը, խողովակաձեւ և պարարաձեւ, որք երեք հատ են, մին հորիզոնական և երկուքը ուղղահայեաց: Խղունջը՝ համանուն կենդանոց պատենին նման ոլորուած մասն է, որոյ խողովը ներքին անջրպետով երկու մաս բաժնուած է, սա ևս Գաւիթի հետ հաղորդակցութիւն ունի. և օդով լեցուած է, մինչդեռ ներքին ականջի ուրիշ մասերը ջրային հեղանիւթով լի են: Ըզեղէն ելած լուծութեան ջիղը մինչեւ այս մասը հասնելով կը ցրուի և կը տարածուի Գաւիթին, անցքերուն և Խղունջին մէջ, որուն միջոցաւ ձայնը ըզեղին հաղորդուելով կը զգացուի:

Ձայնը հնչական մարմնոց մասնկաց, որ և է պատճառաւ, թրթրումէն յառաջ կուգայ: Ձայնը տարածող միջոցը ամենուրեք տարածուած մթնոլորտն է, որոյ շամանթաղները առաջին անգամ ընդունած թրթրումն իրարու հաղորդելով ալեաց ձեւով կը սփռեն հետ զհետէ: Երբ այս թրթրումները հասնին Ականջաց Տաղաւարը, խող-

վակին և Թմբուկին միջոցաւ կը հաղորդուին ականջաց ներքին մասը, ուր տարածուած ջրերուն միջոցաւ Ըզեղին վրայ ներգործելով կը զգացնեն նոյն թրթրումները պատճառող ձայնը. և այսպէս սքանչելի կերպով կը կատարուի Լսողութիւնը:

Ասոնք են մարդոյ մասնաւոր զգայարանները, և բոլոր ներքին և արտաքին գործարանները, որովք իմաստուն ճարտարապետը Գեղաղարդած է իւր բանաւոր հրաշակերտը, ըստ ամենայնի իւր պիտոյքը հոգալու, վատանգներէ խուսափելու և անվրդով ապրելու համար:

Սա եւս գիտնալ հարկ է որ Ակումայ շարժման, ինչպէս են, Մարտուութեան, Արեան ջրմանի և կազմութեան գործարանները մի օրինակ կը գործեն մինչեւ ցմահ, իսկ կամաւոր շարժման գործարանները պէտք ունին երբեմնակի հանգստեան, որ կը կատարուի Գաւիթ ըսուած վիճակին մէջ, որ ատեն շարժել, խօսել, ուտել, տեսնել և այլ կարողութեանց գործարանները կը դադարին գործելէ: Չափաւոր քունը կարեւոր է այս գործարաններուն վերստին ղորութիւն տալու համար. իսկ չափազանցը վնասակար է և թուլութիւն ու գործարաններու և ներքին մասնաւոր հեղանիւթներու խանգարումն կը պատճառէ: Բժշկական օրինաց համեմատ մանկանց քնանալու տեւողութիւնը՝ 8-9 ժամ, չափահասներուն 7-8 և ծերոց 6-7 ժամ. թէեւ մարմնոյ և կազմութեան վիճակին ու առողջութեան համեմատ սոսնք եւս առաւել կամ նուազ կը փոփոխին: Գիշերուան քունը զորացուցիչ և օգտակար է, մանաւանդ կէս գիշերէն դէպ 'իշոյս, իսկ ցորեկուանը թուլութիւն և տկարութիւն կը պատճառէ:

Այսքան նկարագրելով ուրեմն մարդոյ արտաքին մասին մարմնոյ այլ և այլ զարմանալի գործարանները, կը վերջացնեմք Մարդոյ պատմութեան սոյն մասը, մտադիր լինելով յաջորդաբար խօսիլ նաեւ իւր կենաց այլ և այլ հանգամանքներուն վրայ, նկատել նորա կեանքը աշխարհի վրայ ծննդենէ մինչեւ ցմահ:

Գ. Ս. Իսմայէլի:

ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

ԵՒ ՏԻԵԶԵՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

ՊԱՐԶ ԻՅՅԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն, տես թիւ 4.)

ԳԼՈՒԽ Գ.

ՏԻՒ ԵՒ ԳԻՇԵՐ

Երկրին ինքն իւր վրայ դառնալը. — Ընդդիմախոսութիւնք. — Երկրի այս շարժման տիւ, եւ գիշեր պատճառելը:

ՕՐԻՈՐԴ ԹԱԳՈՒՀԻ. — Փոքրիկ բարեկամներս, այնպիսի բան մը կուզեմ ըսել և վստահ եմ, որ չափազանց պիտի զարմացնէ զձեզ. այնինչ հոս կը խօսակցինք և կարծէք թէ հանգարտ էք, մեծ ճանապարհորդութիւն մը կը կատարենք: Կը տեսնեմ, որ կը ժրտիք և թերեւս կարծէք թէ կատակ կ'ընեմ: Շատ լաւ. բայց կը սխալիք. մենք միջոցին մէջ պաշարման ատեն Փարիզէն մեկնող օդապարիկին պէս կը քայլենք. մեր երկրագունդը կ'որ օդապարիկի մը նման երկնից մէջ յաւիտենապէս կը շրջագայի, բնակիչներն ալ իւր հետ պտըտցնելով:

ՄԱՐԻԱՄ. — Ո՛հ, Օրիորդ, եթէ երկիրը ձեր բաժին պէս շարժէր, մենք անոր վրան ըլլալով պիտի զգայինք անշուշտ և տեսնէինք իսկ. բայց ո՛չ կը զգանք և ո՛չ կը տեսնենք:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Նախ, եթէ չենք զգար երկրի մեր ոտից ներքեւ շարժիլը, այն է պատճառը, որ երկիրն օդին վրայ հողովելով՝ չը ցնցուիր, մինչդեռ կառքի մը մէջ եղած ժամանակնիս, անոր անիւները սալայատակներու զարնուելով եւ կոպիճներու ընդհարելով կը ցնցուինք: Երբ շուգեկառքով ճանապարհորդ ենք, նուազ ցնցում կը զգանք քան թէ կառքով ճանապարհորդած ժամանակ, թէեւ շուգեկառքն աւելի արագ կ'ընթանայ. որովհետեւ շուգեկառաց խումբն երկաթուղւոյ վրայէն կը սահի, ուստի և այս պատճառաւ այնչափ չենք ցնցուիր, որչափ կառքի մէջ: Օգտուէ՛ք նուորդները կ'ըսեն թէ ամենեւին օդապարիկին շարժումը չեն զգար, աչքերնին դոցնելով կարծեն թէ անշարժ են. բայց երկիրը գիտելով՝ կը տեսնեն, որ բարձրացած ժամանակնին անկէ կը հեռանան եւ իջած ժամանակնին անոր կը մօտենան: Ահա այսպէս ալ երկրի շարժումը չենք ըզգար, բայց կը տեսնենք:

ՄԱՐ. — Ի՛նչ, կը տեսնենք:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Ինչպէս որ օդապարիկին շարժումն երկիրը գիտելով կը տեսնուի, նոյնպէս ալ երկրի շարժումը քանի մ' աստղեր գիտելով կը տեսնուի, յորոց կը հեռանանք՝ յետոյ մօտենալու համար:

ՅԱԿՈԲ. — Եւ ո՞ւր կ'երթանք:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Նախ կը դառնանք. վասն զի մեր բնակած երկիրն արեգակին առջեւ շոնչանի մը (չարիփէլէք) նման կը դառնայ:

ՄԱՐ. — Երկիրը կը դառնայ:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Այո՛, կը դառնայ, և